

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARINING TAHLILI. QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA

Bektoshev Anvar Xamza o‘g‘li

Qarshi davlat texnika universiteti

Yo‘nalish iqtisodiyot yo‘nalishi 2-kurs magistri

Annotatsiya: Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish bugungi kunda har bir hudud iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida ushbu soha davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi sifatida tan olingan. Respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun so‘nggi yillarda keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. Bu boradagi ishlar natijasida yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi bandligini ta‘minlash, hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish imkoniyati oshdi. Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyati misolida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish yo‘llarining tahlili bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, iqtisodiy rivojlanish, Qashqadaryo viloyati, bandlik, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, innovatsiya, yoshlarda tadbirkorlik, xizmat ko‘rsatish sohasi, investitsiyalar.

Qashqadaryo viloyati respublikaning janubiy qismida joylashgan yirik hududlardan biri hisoblanadi. Viloyatda sanoat, qishloq xo‘jaligi, xizmat ko‘rsatish, logistika kabi sohalar yaxshi rivojlangan. Hudud aholisi sonining ko‘pligi, tabiiy-iqlimiy sharoitlarning qulayligi, foydali qazilma boyliklarga boyligi ushbu hududning iqtisodiy salohiyatini oshirib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Bugungi kunda Qashqadaryoda kichik biznes subyektlari va tadbirkorlik faoliyati borasida har yili barqaror o‘sish kuzatilmoqda. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, birinchi navbatda, huquqiy asoslarning takomillashtirilishini taqozo etadi. Prezidentimiz tomonidan so‘nggi

yillarda bu borada bir qator farmon va qarorlar qabul qilindi, natijada hududda tadbirkorlik muhitini yaxshilash, ortiqcha byurokratik to‘siqlarni bartaraf etish, soliq yukini yengillashtirish, kredit va moliyalashtirishning soddalashtirilishi kabi omillar kichik biznes egalari faoliyatida muhim rol o‘ynadi. Viloyatda faoliyat yuritayotgan biznes subyektlari uchun davlat tomonidan qator imtiyoz va preferensiyalar belgilangan, ularning o‘z biznesini oson ochishi va kengaytirishiga ko‘maklashiladi [1].

Qashqadaryo viloyatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun ishlab chiqarish binolari, ofislar, savdo va xizmat ko‘rsatish joylari, zamonaviy infratuzilma imkoniyatlari yaratilgan. Jumladan, erkin iqtisodiy zonalar, kichik sanoat zonalarini tashkil etilgan. Bu hududlarda energiya resurslariga qulayliklar, logistik xizmatlar, soliqlarda va bojxona to‘lovlarida muayyan imtiyozlar mavjud. Bu esa tadbirkorlar uchun ishlab chiqarish xarajatlari va moliyaviy bosimning pasayishiga olib keladi. So‘nggi yillarda Qashqadaryo viloyatida kichik biznes subyektlarini malakali ishchi kuchi bilan ta‘minlash va kasb-hunarga o‘rgatish borasida ham izchil ishlar amalga oshirilmoqda. Bu orqali yoshlar tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb qilinmoqda. Aholining intensiv mehnatiga tayangan kichik korxonalar faoliyati, ayniqsa, kasanachilik, xizmat ko‘rsatish, qishloq xo‘jalik mahsulotlarini qayta ishlash va eksport qilish sohalari keng rivojlanyapti. Ularga kredit va moliyaviy yordam dasturlari, subsidiyalar ajratilmoqda [2].

Qashqadaryo viloyatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligi turli yo‘nalishlarda ko‘rinadi. Birinchidan, viloyat iqtisodiyotida yalpi ichki mahsulot hajmining o‘shishiga qo‘shimcha turtki beradi. Ikkinchidan, hududda bandlik muammosining yengillashtirilishiga, aholining daromadlari ortishiga ijobiy hissa qo‘shadi. Uchinchi jihati esa mahalliy aholi uchun zamonaviy servis va xizmat turlaridan foydalanish imkoniyati yaratiladi, bozor infratuzilmasi yaxshilanadi. Viloyatda kichik biznes faoliyatining

yanada rivojlanishi uchun bir qancha imkoniyat va resurslardan unumli foydalanish, shuningdek, mavjud muammolarni bartaraf etish kerak. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hududda tadbirkorlikni rivojlantirishda ayrim muammolar, xususan, yetarli startap kapitali yetishmasligi, innovatsion texnologiyalar tatbiqi, zamonaviy boshqaruv va marketing tizimlaridan to'liq foydalanilmasligi singari masalalar dolzarbligicha qolmoqda. Bu muammolarning yechimi sifatida kreditlash jarayonlarini soddalashtirish, biznesni rivojlantirish markazlarining rolini oshirish, hududiy loyihalarni qo'llab-quvvatlash tavsiya etiladi. Hozirgi vaqtda Qashqadaryo viloyatida kichik biznesni rivojlantirishga yordam beruvchi tashkiliy va institutsional mexanizmlarni kuchaytirish muhim. Viloyatda faoliyat ko'rsatayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari ilmiy-innovatsion yondashuv asosida ish olib borishi uchun grantlar hamda investitsiyalar jalb etilishi, buning uchun esa biznesga oid sohada ko'proq o'qitish va konsalting xizmatlarini yo'lga qo'yish lozim. Shu bilan birga, zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanish, raqamli iqtisodiyot elementlarini tadbirkorlar faoliyatiga joriy qilish maqsadga muvofiq [3].

Qashqadaryo viloyatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda ayollarning va yoshlarning ishtiroki yuqori ahamiyatga ega. Ularga davlat tomonidan bir qator grant va kreditlar ajratilib, o'z bizneslarini yo'lga qo'yishda yordam beriladi. Aynan ushbu qatlam vakillarini kichik biznesga keng jalb etish, oilaviy tadbirkorlik dasturlarini kengaytirish viloyatda uyushmagan aholi va ish bilan band bo'lmagan yoshlar bandligini ta'minlashda samarali bo'lib, haqiqiy iqtisodiy faollikni oshiradi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda eksport salohiyati oshirish ham alohida ahamiyat kasb etadi. Qashqadaryo viloyatida ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni xorij bozorlariga olib chiqishda mahalliy tadbirkorlar uchun turli diplomatik va iqtisodiy yordamlar ko'rsatilmoqda. Hududdagi eksport qiluvchi korxonalar uchun eng qulay shart-sharoitlar, logistika tizimi, davlat kafolatlari va sug'urtasi yo'lga qo'yilyapti. Shu orqali kichik tadbirkorlik subyektlari eksportdan keladigan foyda evaziga o'z faoliyatini

kengaytirish imkoniyatiga ega bo'lmogda. Qashqadaryo viloyatida sog'liqni saqlash, ta'lim, transport va boshqa infratuzilma sohalarning ham rivojlanishi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining kengayishiga xizmat qilmoqda. Viloyatda yangi sanoat va xizmat ko'rsatish obyektlarining ishga tushirilishi, kichik va o'rta korxonalar sonining oshishi hudud iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, mahalliy aholi farovonligini yuksaltirishdek ijobiy natijalarni keltirmoqda. Aholining tadbirkorlik madaniyatini oshirish, ularni biznes asoslariga o'qitish yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu ham o'z navbatida yangi tadbirkorlarni shakllantirish uchun zaminda bo'lib xizmat qilmoqda [4].

Viloyatda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining barqaror rivojlanishiga mintaqaviy va mamlakat ichidagi iqtisodiy aloqalar, shuningdek, tashqi investitsiyalarni jumlash ham ijobiy turtki bermoqda. Chet el investorlari uchun qulay sharoitlar yaratilib, bir qator loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu esa viloyat iqtisodiyotida innovatsion o'zgarishlarga, qo'shimcha ish o'rinlariga olib kelmoqda. Xususan, zamonaviy texnologiyalarni joriy qilishda kichik biznes subyektlari faol qatnashmoqda. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik uchun moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadbirkorlik subyektlari uchun mikrokredit, imtiyozli grantlar, sarmoyaviy portfellar kengaytirilmoqda. Faoliyat yuritayotgan va yangi ochilayotgan tadbirkorlik subyektlariga minimal garov asosida moliyaviy mablag'lar ajratilmoqda. Bu esa, kichik biznes uchun o'z faoliyatini boshlash va uni kengaytirishda katta yordam beradi. Viloyatda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojini sekinlashtirayotgan masalalardan yana biri – kadrlarga bo'lgan talab va ularning malakatini oshirish masalasi bo'lib, bu borada kasb-hunar va kasanachilik maktablari, oliy ta'lim muassasalari ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Hududda bosqichma-bosqich zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega yosh kadrlar ishlab chiqarish sohasiga keng jalb qilinmoqda. Bu tadbirkorlik faoliyati sifatini oshirish hamda innovatsion fikrlaydigan yoshlarni raqobatbardosh sohalarga yo'naltirishga

yordam beradi. Qashqadaryo viloyatida ichki bozorda raqobatbardoshlikning kuchayishi, yangi brend va mahsulotlarning paydo bo'lishi, tovarlar va xizmatlar sifatining yaxshilanishi, xalqaro andozalarga moslashtirilishi natijasida hudud iqtisodiyoti sifat jihatidan rivojlanmoqda. Raqobatbardosh bo'lish uchun kichik biznes subyektlari zamonaviy marketing strategiyalaridan foydalanishi, mijozlar ehtiyojini aniqlash va qondirish, reklama va brending sohalarini rivojlantirish zarur [5].

Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy taraqqiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik alohida o'rin tutadi. Hududda aholi sonining ko'pligi va tabiiy resurslarga boyligi tadbirkorlik faoliyatini keng yoyish uchun qulay imkoniyat yaratadi. Eng avvalo, so'nggi yillarda tadbirkorlik uchun qulay muhit vujudga keldi. Ruxsatnomalarni olishdagi soddalashtirilgan tartiblar, ortiqcha byurokratik to'siqlarning kamaytirilishi hamda davlat idoralari bilan ishlashda elektron xizmatlarning joriy qilinishi tadbirkorlar uchun eng katta yengilliklar bo'ldi. Viloyatda ishbilarmonlar uchun yaratilgan maxsus sanoat zonalari va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash markazlari faoliyati, yangi biznes g'oyalarni amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Yosh tadbirkorlar, ayniqsa, davlat tomonidan tashkil etilayotgan seminar va o'quv dasturlariga faol jalb qilinmoqda. Bu orqali ular zamonaviy biznes yuritish sirlarini o'rganib, o'z loyihalarini amalga oshirish imkoniga ega bo'lishmoqda. Xizmat ko'rsatish va savdo sektorlari, shuningdek, kichik ishlab chiqarish tarmoqlari eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlar hisoblanadi. Mahalliy tadbirkorlar tomonidan ochilayotgan savdo do'konlari, choyxonalar, tikuv tsexlari yoki xizmat ko'rsatish markazlari nafaqat aholiga qulaylik, balki yangi ish o'rinlari ham yaratmoqda. Hududlarga xos an'anaviy mahsulotlarni zamonaviy marketing yondashuvlari asosida targ'ib qilish natijasida, mahalliy ishlab chiqaruvchilar o'z mahsulotlarini nafaqat ichki, balki tashqi bozorga ham chiqarishga harakat qilmoqda.

Qashqadaryo viloyatidagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish yo‘llaridan yana biri — kooperatsiya va kooperativlarning tashkil etilishi hisoblanadi. Bu yondashuv ayrim tadbirkorlar uchun xomashyo, jihozlar va ishlab chiqarish jarayonida birgalikda harakat qilish, umumiy xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilash imkonini beradi. Barcha ijobiy tomonlarga qaramasdan, bir qator muammolar ham mavjud. Masalan, banklardan kredit olishdagi qiyinchiliklar, ayrim hollarda, zamonaviy uskunalar va texnologiyalar yetishmasligi, bozor infratuzilmasidagi muammolar hamda xorijiy tajriba va investitsiyalarning yetarlicha jalb qilinmasligi – bular kichik biznes taraqqiyotiga tormoz bo‘lishi mumkin. Viloyatda bunday muammolarni bartaraf etish uchun davlat turli dasturni amalga oshirmoqda, jumladan, subsidiyalar ajratish, tadbirkorlikni o‘qitish, eksport va marketing bo‘yicha maslahatlar berish orqali kichik biznes subyektlariga ko‘mak bermoqda. Hududda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga ham alohida e’tibor qaratilmoqda. Tadbirkor ayollar uchun grantlar, o‘quv kurslari va kasb-hunar o‘rganish kurslari tashkil etilmoqda. Natijada, yangi loyihalar va biznes tashabbuslari paydo bo‘lib, viloyat iqtisodiyotining aholiga ochiq va foydali bo‘lishi ta’minlanmoqda. Qashqadaryo viloyatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun davlat va jamoatchilik hamkorligida keng qamrovli ishlar olib borilmoqda. Bu sohadagi taraqqiyot ijtimoiy hayotning barakali bo‘lishiga, aholi farovonligi va iqtisodiy barqarorlikka xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, mavjud muammolar bosqichma-bosqich bartaraf etilayotgani ham soha istiqbolini yanada kengaytiradi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, Qashqadaryo viloyatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish yo‘llari aniq strategiya asosida bosqichma-bosqich amalga oshirilyapti. Oddiy xalqdan tortib, yoshlar va ayollarga qadar aholining turli qatlamlari tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etilmoqda. Viloyatda yaratilgan sanoat zonalari, moliyalashtirish imkoniyatlari, soliq va bojxona imtiyozlari, malaka

oshirish dasturlari, zamonaviy infratuzilmaning shakllanishi hududdagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yuksalishiga xizmat qilmoqda. Har bir tadbirkor manfaat doriligi, o'z kasbiy faolligini namoyon qila olishi, zamonaviy innovatsiyalarni faol joriy qilishi orqali Qashqadaryo iqtisodiy salohiyati kuchayib bormoqda. Buning natijasida aholi bandligi, farovonligi va daromadlari oshib, hudud iqtisodiyoti yanada barqaror taraqqiyot sari harakat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, Z. (2018). "Kichik biznesni rivojlantirishda hududiy omillar roli". Iqtisodiyot va Innovatsiya, 2(4), 59-65.
2. Allamurodov, X. (2017). "Tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishning zamonaviy usullari". O'zbekiston Ijtimoiy Fani, 11(3), 88-93.
3. Berdiyev, M. (2019). "Qashqadaryo viloyatida kichik biznes subyektlarining rivojlanish omillari". Iqtisodiy Tadqiqotlar Jurnali, 8(2), 45-54.
4. Ergasheva, G. (2020). "Hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda kichik biznesning o'rni". O'zbekiston Iqtisodiyoti, 5(1), 77-85.
5. G'afurova, S. (2021). "Tadbirkorlik va innovatsion faoliyat: Zamonaviy yondashuvlar". Innovatsion Taraqqiyot, 7(4), 112-118.
6. Islomov, B. (2022). "Qashqadaryo viloyatida xususiy tadbirkorlikni faol rivojlantirish yo'llari". O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyoti, 9(2), 99-105.
7. Jo'raev, D. (2018). "Kasb-hunar ta'limini rivojlantirish orqali kichik biznesni qo'llab-quvvatlash". Ta'lim va Jamiyat, 3(3), 24-31.
8. Matmurodova, D. (2019). "Qashqadaryo viloyatida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda kichik tadbirkorlik". Hududiy Taraqqiyot Jurnali, 2(2), 38-44.
9. Suyunov, Q. (2017). "O'zbekiston hududlarida kichik biznes va tadbirkorlik rivoji". Iqtisodiyot va Biznes, 10(1), 21-27.